

УДК 339.3:630*6 (477)

Попадинець Н.М.

молодший науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
Інституту регіональних досліджень НАН України

Напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції лісопромислового комплексу України

У статті розглянуто сутність державного регулювання та його роль в розвитку внутрішнього ринку продукції лісопромислового комплексу України. Визначено основні напрями та механізми впливу державного регулювання на розвиток внутрішнього ринку продукції лісопромислового комплексу України.

Ключові слова: внутрішній ринок, державне регулювання, конкурентоспроможність, попит, пропозиція.

Економічне зростання України все більшою мірою визначається її внутрішнім ринком, ефективність функціонування якого перетворюється в одну з головних складових довгострокового розвитку економіки. На сьогодні в основному вичерпані можливості інерційного зростання, що підтверджено витісненням продукції вітчизняного виробництва імпортними товарами. Наслідки надмірної екзогенізації внутрішнього ринку зумовлюють переглянути механізми та напрями регулювання розвитку внутрішнього ринку та розвитку промислового сектора економіки в тому числі лісопромислового комплексу. Регулювання внутрішнього ринку продукції ЛПК є важливим етапом розвитку багатьох секторів економіки, так як продукція ЛПК використовується в їх діяльності.

Дослідженням процесів формування внутрішнього ринку присвячені праці вчених, зокрема О.Бодрова, В.Гейця, А.Ігнатюк, В.Лагутіна, Т.Осташко, О.Пустовойта, М.Скрипниченко, В.Точиліна та ін. Процеси розвитку ЛПК розглядалися в працях: І.Благуна, А.Дайнеки, І.Лицура, В.Пили, І.Синякевича, Ю.Туниці, О.Фурдичка, О.І.Шаблія та ін.. Проте, ними не було розглянуто питання, щодо регулювання внутрішнього ринку продукції ЛПК.

Метою статті є визначення напрямів регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК та обґрунтування їхнього впливу на подальший розвиток національної економіки.

Зі вступом України в СОТ та поглиблення інтеграційних трансформацій для України актуалізуються проблеми формування стратегічного бачення галузевого розвитку національної економіки, розроблення та реалізації середньо- і довгострокових заходів розвитку їхніх конкурентних переваг на внутрішньому ринку та в експортній діяльності. Відповідно до взятих Україною зобов'язань у зв'язку з приєднанням до СОТ [1], значно обмежуються можливості держави впливати на стан внутрішнього ринку. Тому в процесі формування та реалізації заходів, спрямованих на регулювання розвитку внутрішнього ринку України потрібно враховувати ряд чинників, зокрема:

- обмеження використання тарифних механізмів стимулювання експорту та суворого прив'язка митних тарифів на імпорту;
- ускладнення захисту внутрішнього ринку, зокрема в частині протидії імпорту експансії;
- суттєві обмеження щодо субсидування вітчизняних виробників (йдеться про адресні субсидії та надання субсидій на заміщення імпорту);
- обмеження можливостей цінового регулювання на внутрішньому ринку, зокрема встановлення мінімальних імпортуних цін або максимальних цін вітчизняних виробників;
- виключення практики податкової диференціації національних виробників стосовно імпорту;
- зниження можливостей нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, передусім через ліцензування імпорту діяльності [2].

До головних засобів впливу держави на внутрішній ринок належать: установлені норми і правила здійснення підприємницької діяльності та взаємодії суб'єктів на товарних ринках; забезпечення захисту прав власності та виконання формальних прав поведінки; стимулювання заходів розвитку ринку,

які не можуть бути реалізовані недержаними інституціями. Для цього державою повинна бути вироблена виважена політика щодо розвитку внутрішнього ринку, яка враховує пріоритети розвитку окремих секторів економіки до якого належить і ЛПК.

Розвиток внутрішнього ринку продукції ЛПК є унікальною системою господарювання, так як основною сировиною виробництва товарів є найважливіші природні ресурси – ліси, а також те, що продукція ЛПК використовується практично у всіх сферах економічної діяльності. Відповідно, розвиток внутрішнього ринку продукції ЛПК відіграє важливу роль в контексті економічної та екологічної безпеки країни.

Для успішного розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК державне регулювання повинно здійснюватися з урахуванням вимог об'єктивних економічних законів, економічних, соціальних, демографічних, політичних реалій, а також тенденцій розвитку сфери товарно-грошового обігу. Державне регулювання повинно охоплювати всі рівні та елементи внутрішнього ринку продукції ЛПК та спиратися на системні засади у вирішенні проблем. Такий підхід передбачає постійний моніторинг результатів застосування регулюючих заходів, оперативне оцінювання і коригування впливу держави на внутрішній ринок продукції ЛПК.

Важливе значення в державному регулюванні відіграють мотивації, де мотивація – процес спонукання суб'єктів ринку до діяльності в напрямі державних пріоритетів, який не передбачає примушення до якихось дій, а лише створює сприятливі умови для їх здійснення [3, с. 169]. У внутрішньому ринку мотивація виступає інструментом економічних методів державного регулювання (непрямого регулювання). До мотиваційних заходів розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК можна зарахувати:

- забезпечення умов для сприятливого інвестиційного клімату та розвиток інвестиційних проектів спрямованих на виготовлення аналогів продукції, яка імпортується;
- стимулювання інноваційно-технічних змін в галузях ЛПК;

– зменшення монопольності на ринку за рахунок розвитку конкурентного середовища;

– розвиток допоміжних галузей виробництва у виготовленні продукції ЛПК;

– спрощення бар'єрів проходження продукції на внутрішній ринок.

Перераховані заходи є способом заохочення суб'єктів господарювання діяти на ринку в необхідних для економіки напрямках, вони є мотивацією для розвитку своєї діяльності саме в таких напрямках.

Непряме регулювання внутрішнього ринку продукції ЛПК можна здійснювати за допомогою інструментів грошово-кредитної, інвестиційної, фіскальної, амортизаційної, інноваційної та бюджетної політики, які спрямовують поведінку суб'єктів господарювання на ринку в необхідному для суспільства напрямі.

Відповідно, до основних прямих інструментів державного регулювання належать: нормативно-правові акти, державні цільові програми та замовлення, централізовано встановлені ціни, квоти, ліцензії та ін.

Попередньо наведені аргументи свідчать про необхідність державного регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК. Від ступеня досконалості механізмів регулювання ринку залежать можливості вироблення загально визнаної стратегії розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК та формування результативної політики, що враховує інтереси держави, товаровиробників і споживачів. Ефективне державне регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК напряму залежить від удосконалення механізмів регулювання. На сьогоднішній час ключові напрями реалізації державного управління розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК можна структурувати за механізмами наведеними на рисунку 1.

Перелічені механізми регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК в умовах ринкової економіки є складовою частиною єдиного механізму державного регулювання національної економіки та є складною системою ринкової економіки.

Рис. 1. Ключові механізми розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК.

* Власна розробка.

Цей перелік напрямків регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК та їх завдань не є вичерпним. Саме комплексне та послідовне поєднання прогресивних механізмів захисту і стимулювання розвитку внутрішнього ринку спроможне забезпечити реалізацію національних інтересів у регулювання внутрішнього ринку ЛПК.

Виконання перерахованих завдань можна здійснити за допомогою таких інструментів: розроблення і реалізація комплексних і цільових програм розвитку внутрішнього ринку; цінове регулювання; ліцензування торговельної діяльності; здійснення системи сертифікації товарів; контроль за якістю товарів; контроль за дотриманням законодавства; контроль за веденням виробничої діяльності; контроль за веденням заготівельних робіт; застосування штрафних санкцій та інших видів відповідальності; фінансування інвестиційних проектів на конкурсній основі та ін.

Головним завданням регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК є система формування та підтримки конкурентного середовища, в якому має панувати добросовісна конкуренція. Для реалізації цього завдання потрібно залучати механізми антимонопольного регулювання, механізм розвитку малого і середнього бізнесу, механізм антидемпінгової політики, механізм регулювання захисту вітчизняних товаровиробників, механізм ціноутворення та ін.

Механізм ціноутворення є важливою складовою економіко організаційного напрямку регулювання внутрішнього ринку продукції ЛПК, який має забезпечувати постійність зв'язків між виробничими галузями із галузями ЛПК, попитом і пропозицією продукції ЛПК, встановленням пропорцій та безперервності процесу відтворення. Через конкурентне середовище ринкові відносини впливають на рівень витрат на виробництво товару, науково-технічний прогрес та на задоволення платоспроможного попиту населення.

На ціну товару ЛПК, що пропонують на внутрішньому ринку, впливають:

- купівельноспроможний попит покупця даного товару;

- обсяг попиту (скільки покупець здатний купити товару);
- корисність товару, його споживчі властивості.

Відповідно, на боці пропозиції такі основні ціноутворюючі фактори:

- витрати виробництва й обігу під час реалізації товарів на внутрішньому ринку;
- кількість товарів, що пропонуються продавцем на внутрішньому ринку;
- ціни на ресурси і засоби виробництва, що використовувалися під час виробництва.

Стабільність цінової рівноваги продукції ЛПК на внутрішньому ринку має забезпечуватись через органи державної виконавчої влади за рахунок розроблення та приймання нормативно-правових актів, в яких встановлюються правила ціноутворення, вживаються заходи щодо цінового регулювання та стабілізації процесів ціноутворення на внутрішньому ринку.

Суть механізму антимонопольного регулювання внутрішнього ринку продукції ЛПК має полягати у виконанні процесу обмеження монопольної діяльності підприємств ЛПК, що передбачає безпосереднє державне регулювання на внутрішньому ринку, або діяльності монопольних утворень шляхом централізованого встановлення кількісних і якісних показників.

Завданням антидемпінгової політики є досить важливими в умовах розвитку внутрішнього ринку, так як його суть полягає в захисті вітчизняних товаровиробників на основі залучення інструментарію: введення або підвищення ввізних мит, імпорتنих квот, різні види нетарифних бар'єрів. Використання таких заходів обмежує імпорт продукції ЛПК, відновлює оптимальні умови конкуренції на внутрішньому ринку.

Амортизаційна політика є одним з основних чинників відновлення економічного зростання виробництва підприємствами ЛПК продукції на внутрішній ринок в умовах інвестиційної кризи, спаду виробництва та інфляції. Вона є однією із головних частин загальної політики управління виробничими витратами в промисловості і полягає в інтенсивності оновлення основних

фондів з поступовою експлуатацією їх у процесі виробничої діяльності. На сьогодні на багатьох підприємствах ЛПК використовується зношений виробничий потенціал, який функціонує тільки за допомогою величезних витрат на ремонт. Вирішенням цієї проблеми має бути амортизаційна політика, яка відповідатиме не тільки за заміну виробничих основних засобів на підприємствах, а й вливатиме на розвиток та побудову затребуваних основних засобів, в середині країни, на заміну імпортом.

Значення механізму розвитку малих підприємств є дуже актуальним при виробництві і реалізації продукції ЛПК на внутрішньому ринку. Виробництво продукції ЛПК в більшій мірі побудовано за рахунок малих підприємств, які найчастіше є розміщені в найбільш заліснених регіонах України. Державне регулювання за рахунок механізму розвитку малих підприємств повинен сприяти швидкому насиченню внутрішнього ринку продукцією ЛПК, подоланню галузевого та регіонального монополізму, тобто врівноваження бар'єрів виходу на внутрішній ринок великих і малих підприємств, розширенню конкуренції, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу, підвищенню експортного потенціалу виготовленої продукції. Застосування механізму розвитку малих підприємств для розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК дасть змогу розширити сферу застосування праці, створити нові можливості для працевлаштування незайнятого населення і працівників, які звільняються з неефективно діючих підприємств. У відповідь, за рахунок малих підприємств відбуватиметься наповнення місцевих бюджетів, що позитивно вплине на розвиток сіл, невеликих міст та створить умови для відродження кустарних промислів по виготовленню продукції ЛПК, забезпечить розв'язання екологічних проблем.

Залучення механізму захисту вітчизняних товаровиробників продукції ЛПК можна реалізувати за рахунок: збільшення митного податку на імпорт продукції ЛПК; скасування попередньої оплати та податку на експорт продукції ЛПК; запровадження граничної торговельної надбавки на деякі види продукції ЛПК; створення сприятливих умови для придбання ресурсів, необхідних для

впровадження прогресивних технологій переробки продукції, звільнивши підприємства від сплати митного податку та ПДВ; реалізування комплексних заходів щодо розширення внутрішнього та зовнішнього ринку продукції ЛПК і продуктів його переробки.

Державну допомогу вітчизняним товаровиробникам продукції ЛПК можна реалізувати за рахунок прийняття законодавчих актів щодо розвитку конкуренції та захисту товаровиробників і споживачів на внутрішньому ринку, забезпечення статистичною інформацією, встановлення і контроль за дотриманням стандартів якості, митний протекціонізм тощо [4].

Важливим напрямом в розвитку конкурентного середовища на внутрішньому ринку продукції ЛПК є інвестиційні залучення в інвестиційні проекти, які сприятимуть розвитку виробництва продукції галузей ЛПК та реалізації цієї продукції на внутрішньому ринку. Головні цілі інвестиційного проекту полягають в збільшенні обсягу виробництва продукції ЛПК при мінімізації витрат, що можливе за рахунок розвитку маркетингових програм, розвиток інфраструктури реалізації продукції та впровадження інновацій у виробничі процеси підприємств ЛПК, створення екологічних інновацій.

Екологічні інновації сприятимуть посиленню конкурентоспроможності продукції ЛПК, оскільки відбуватиметься сильна кореляція між ринковою діяльністю і новими екологічними продуктами. Тож, держава має створити сприятливі умови для інноваційної діяльності формуючи єдині цивілізовані правила і механізми, що зумовлюють розвиток усіх суб'єктів ЛПК. Управління екологічними інноваціями в умовах розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК повинне забезпечити відтворення екологічного попиту, екологічно орієнтованої виробничої основи, людських чинників і мотивів екологізації.

Основний зміст фінансово-економічної політики держави в інноваційній сфері має полягати в підтримці з боку держави, що полегшує доступ суб'єктів господарювання до джерел фінансових коштів. Джерелами фінансування інновацій є: державні асигнування; власні кошти суб'єктів господарювання; кредитні ресурси; приватні кошти; іноземні кошти; венчурний капітал. Метою

фінансування інноваційної діяльності є необхідність збереження наукової бази, кадрового потенціалу, відповідного рівня проведення наукових досліджень, розроблення й освоєння наукомісткої конкурентоспроможної продукції, випуск якої може забезпечити збільшення експорту або зменшення імпорту аналогічної продукції.

Реалізація інноваційних програм у регулюванні розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК є одним з основних засобів адаптації підприємств ЛПК до змінюваних умов еколого-економічного середовища.

Розвиток інфраструктури є основним елементом організаційно-економічного механізму регулювання внутрішнього ринку продукції ЛПК, так як її завдання полягають в обслуговуванні та забезпеченні всіх виробничих і невиробничих процесів.

Інститути інфраструктури мають формуватися на державному, регіональному і місцевому рівнях. Проте часто державні органи всіх рівнів самоусуваються від активної участі в створенні комплексу об'єктів інфраструктури на місцях. Це приводить до негативних наслідків: відбувається розпилювання обмежених коштів, зокрема бюджетних; діяльність знов створених об'єктів не завжди відповідає заявленим функціям через брак ресурсів; послуги об'єктів інфраструктури мають низьку якість або недоступні ціни [5, с 138-139]. Розвинена інфраструктури має вагомий вплив на розвиток внутрішнього ринку та ЛПК. Метою її розвитку є усунення високих бар'єрів входу на внутрішній ринок продукції ЛПК, забезпеченні наявності конкуруючих товарів на ринку, наданні можливість виходу продукції на зовнішні ринки

Всі ці процеси повинні бути відображені в нормативно-правовій базі, яка буде прийнята на законодавчому рівні. Регулювання нормативного забезпечення має здійснюватися з розмежуванням повноважень на структури державного і регіонального рівня. Для забезпечення ефективних заходів на цих рівнях повинна бути створена мінімально необхідна стабільна база на державному рівні, яка включає розробку основних законодавчих актів і науково-

обґрунтованих державних програм розвитку внутрішнього ринку та ЛПК в цілому.

Таким чином, необхідність державного регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК Україні, крім загальних факторів висунутих СОТ, зумовлена тим, що на початку трансформаційного періоду були переоцінені ринкові механізми саморегулювання і недооцінена роль держави в його регулюванні, що призвело до загострення проблем, а саме: нагальна потреба в забезпеченні якісних перетворень у розвитку внутрішньої торгівлі; невідповідність кількісних та якісних параметрів забезпеченості внутрішнього ринку продукції ЛПК; слабкість ринкових регуляторів і обмеженість важливих соціально-економічних умов для ефективного розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК; необхідність подолання глибоких деформацій в економіці країни; важливість становлення цивілізованого ринку для формування європейських стандартів життя.

Для усунення недоліків у регулюванні внутрішнього ринку України потрібно забезпечити:

- розширення сукупного попиту на продукцію ЛПК. Його потрібно досягти завдяки збільшенню доходів населення, зменшенню оподаткування підприємств, зменшенню вартості кредитних ресурсів;
- розбудову інфраструктури, в першу чергу торговельної – оптової ланки торгівлі. Цілеспрямовано відновлювати взаємовигідну співпрацю між виробничими і торговельними підприємствами;
- підвищення конкуренції на внутрішньому ринку, включаючи захист від надмірного або неякісного імпорту;
- регулювання діяльності монополій;
- маркетингові дослідження, вивчення та прогнозування кон'юнктури ринків, забезпечення максимальної прозорості інформації про становище на внутрішніх та зовнішніх ринках;
- дотримання екологічних стандартів міжнародного зразка у виробництві та реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Дотримання та реалізація цих заходів забезпечить досягнення координації державного регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції ЛПК, що дозволить виробникам вийти на внутрішні і зовнішні ринки з конкурентоспроможною продукцією.

Список використаних джерел

1. World Trade Organization / Ключові документи щодо вступу України до СОТ. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/ukraine_e.htm
2. Венцовський Д.Ю. Сучасний стан і пріоритети розвитку внутрішнього товарного ринку України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_econ/2011_2/Ventc_yi.htm
3. Шалімов В.Д. Регуляторні та мотиваційні механізми розвитку внутрішнього ринку металопродукції України. Дис... к-та. екон. наук: 08.00.05. – Одеса, 2010. – 217 с.
4. Слід розширити захист вітчизняних товаровиробників. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://kommersant.org.ua/book_o049_page_21.html.
5. Мірко Н.В. Державне регулювання розвитку внутрішнього ринку продукції легкої промисловості. Дис... к-та. екон. наук: 25.00.02. – Київ, 2011. – 237 с.

Попадинец Н.М. Направления государственного регулирования развития внутреннего рынка продукции лесопромышленного комплекса Украины

В статье рассматривается сущность государственного регулирования и его роль в развитии внутреннего рынка продукции лесопромышленного комплекса Украины. Определены основные направления и механизмы влияния государственного регулирования на развитие внутреннего рынка продукции лесопромышленного комплекса Украины.

Ключевые слова: внутренний рынок, государственное регулирование, конкурентоспособность, спрос, предложение.

Popadynets N.M. Directions of the Government Regulation of Ukrainian Forestry Industry Internal Market

The essence of government regulation and its role in the development of the forestry industry internal market is considered in the article. The main directions and mechanisms of government regulation's influence on the development of the Ukrainian forestry industry internal market are defined.

Key words: internal market, government regulation, competitiveness, demand, supply.